

A lei electoral española e os efectos da aplicación do sistema d'Hondt nas eleccións españolas do 3 de marzo de 1996

Doutor en dereito.
Profesor de lexislación da ETS
de Enxeñeiros de Camiños,
Canais e Portos da Coruña

Juan J. Bértolo Cadenas

Os diferentes sistemas de elección

Previamente á análise dos diversos sistemas electorais practicados actualmente, faise necesario repasa-lo estudio teórico das normas xurídico-constitucionais positivas, é dicir, as constitucións, que determinan as características singulares e os contrastes que as fan distintas, estean ou non vixentes. E, ademais, agrupa-os ditos ordenamentos en función de criterios específicos, que observarían algunha das tendencias seguintes:

a) Elixir, entre varias constitucións parecidas, aquela que se presente como a máis xenuína representante dun xénero de ordenamento xurídico-constitucional.

b) Centra-lo estudio no dereito constitucional dun país en particular e tomalo como termo de comparación, interesando

a análise do ordenamento xurídico-constitucional dos demais países unicamente na medida en que amosen analoxías ou contrastes con aquel, o que servirá para aclarar-las características principais de tal dereito constitucional.

En todo caso, sen profundar no estudio das diversas fases do constitucionalismo moderno debe lembrarse, sen embargo, que o termo *fundamental law* comezou a ser utilizado en Inglaterra se ben tomando o concepto de Francia como consecuencia dos enfrontamentos políticos que tiveron lugar entre o rei e o Parlamento ó longo dos séculos XVI e XVII. Anque Enrique VIII usa este termo para afirmar-las seus dereitos como rei absoluto, é Cromwell o primeiro que intenta dotar Inglaterra dunha constitución ríxida, aínda utilizando principios imprecisos. Foi, sen embargo, durante a época dos Tudores, cando comezou a considerarse o *common law* e, polo tanto, as normas constitucionais que contén, como unha especie de dereito fundamental con primacía sobre as normas emanadas do Consello do rei e do Parlamento. Non obstante, a elaboración de leis fundamentais como concepto xurídico, tivo lugar en Francia, onde aparecen xa como normas inviolables.

Ó mesmo tempo que en Inglaterra e Francia comeza a tomar forza este concepto de leis fundamentais, xorden varios tratados que se ocupan de investigar-la existencia real dunha ordenación da vida xurídico-política, na que unhas leis teñen primacía sobre outras. Destacan, así, *Grande Monarchie de France* (1519) de Claude de Seyssel, *De Republica Anglorum* (1583) de Sir Thomas Smith, e *De statu imperii Germanici* (1667) de Pufendorf.

Pode afirmarse, en suma, que "el derecho constitucional moderno nace en solución de continuidade, tanto con estos tratados sobre constituciones estamentais, como con la teoría clásica de la ley fundamental"¹.

É, sen embargo, a partir da Revolución francesa e do desenvolvemento do Estado democrático liberal cando xorde o concepto de **democracia representativa** ou **democracia indirecta**, é dicir, dunha fórmula de expresión política da soberanía popular pola que o pobo exerce o seu poder a través de representantes. A orixe desta fórmula de exercicio do poder por parte do pobo xorde ante a imposibilidade técnica de levar á práctica as teses de Rousseau sobre a **democracia directa**, quen consideraba na súa obra clave, *Del contrato social*, que democracia e representación eran conceptos incompatibles, pois pensaba que a soberanía non podía ser representada, con base na mesma razón pola que non podía ser alleada, sinxelamente porque estimando que é esencialmente a vontade xeral, esta non pode estar

¹ GARCÍA PELAYO, Manuel, *Derecho constitucional comparado*, Alianza, Madrid, 1991, p. 26.

representada: **é ela mesma ou non existe**. Para el, toda lei que o pobo en persoa non ratificou é nula, non é unha lei. Para Rousseau, polo tanto, a democracia só a pode exercer-lo pobo directamente, e non a través de representantes.

Ante as dificultades de poder levar á práctica tal posibilidade, substitúese a idea do pobo como algo tanxible pola idea de nación, entendendo a nación como unha **persoa colectiva** oposta á **persoa física do rei**. Nese sentido, como di Esmein-Nézard, segundo García Pelayo: "la nación en que reside la soberanía, al no ser una persona real, sino una colectividad de individuos, non tiene voluntad por sí misma. El equivalente de esta voluntad indispensable para el ejercicio de la soberanía no puede encontrarse más que en las voluntades concordantes de un cierto número de individuos tomadas del cuerpo de la nación"².

Con base na implantación e difusión deste novo concepto, no que se considera que a nación é a reunión dos nacionais na súa calidade de cidadáns, a representación toma carta de natureza e o representante éo da nación enteira e non do grupo ou distrito que o elixiu. En consecuencia, o carácter de representante da totalidade deriva de dous supostos, da idea francesa de **nación** e do **concepto de soberanía**, en **contraposición** coa idea de **representación estamental** emanada, precisamente, da idea de **pluralidade dos grupos sociais** e de **dualidade do poder político**.

Por outra parte, outra **característica clave** do sistema representativo democrático é o seu **individualismo**. Ó parti-lo concepto de nación, non dos grupos senón dos individuos, e non do que estes teñen de diferente senón do que teñen de homoxéneo, a elección de representantes ten carácter individualista, xa que se vota por individuos, polo que **se opón** ó denominado **sufrixio orgánico**.

Na **democracia directa** existen unha serie de institucións fundamentais para explica-lo seu funcionamento. En efecto, ó telo pobo que exercer de modo inmediato e directo as funcións que se lle atribúen, precisa dunha serie de instrumentos indispensables para desenvolverse:

a) **A asemblea aberta**. Cando tódolos cidadáns con dereitos políticos se reúnen para exercer as súas funcións. Só existe actualmente nalgúns cantóns suízos.

b) **O referendo**. Modo de expresión do corpo electoral aprobando ou reprobando as decisións das autoridades lexislativas ordinarias. Existen dous tipos en función do seu **carácter xurídico**: o **obligatorio**, necesario constitucionalmente para a vali-

² GARCÍA PELAYO, Manuel, *op. cit.*, p. 179.

dez de determinadas normas lexislativas; e o **facultativo**, que sería cando se realiza por instancia do xefe do Estado ou dunha determinada fracción do corpo electoral ou das cámaras. Así mesmo, existen dúas clases de referendo en función da súa **eficacia xurídica**: de **ratificación** ou **sanción**, que é cando se necesita para facer lei unha determinada norma, substituíndo a calidade sancionadora do xefe do Estado; e o **consultivo**, cando non ten carácter vinculante para as autoridades lexislativas ordinarias, que o solicitan de forma voluntaria.

c) A **iniciativa**. Dereito dunha fracción do corpo electoral a esixir consulta popular dunha determinada acción lexislativa.

d) O **veto**. Atribución a unha fracción do corpo electoral, nun determinado prazo, para que unha lei sexa sometida a votación popular, dependendo a súa validez do resultado da consulta. Diferénciase do referendo facultativo en que este se refire a un proxecto lexislativo, mentres que o veto se exerce con respecto a unha lei xa establecida.

e) O **plebiscito**. Consulta ó corpo electoral sobre un acto político susceptible de tomar forma xurídica.

f) A **revogación**. Dereito dunha fracción do corpo electoral a solicita-la destitución dun funcionario de natureza electiva antes de expira-lo seu mandato, seguindo determinadas regras e precisando determinada proporción maioritaria. Esta institución desenvolveuse case exclusivamente nalgúns estados norteamericanos (*recall*) e na antiga Unión Soviética.

Na **democracia indirecta**, ó exerce-lo pobo o seu poder soberano a través dunha mediación levada a cabo polos seus representantes, precisa doutro tipo de institucións:

a) O **sufraxio**. Forma en que se concreta o corpo electoral e que debe ser **universal** (abranguendo tódolos cidadáns sen discriminación de grupos sociais, e sempre que cumpran determinadas condicións como a idade e a residencia), **directo** (os electores designan de modo directo os seus representantes sen necesidade de elixir en primarias uns compromisarios), **igual** (un elector, un voto), **secreto** (concepto que non necesita de aclaración), e **libre** (presentación de candidaturas sen monopolio dun partido).

b) A **democratización do Parlamento**. Desde mediados do século XIX, ó inserirse a democracia no Estado liberal, o Parlamento convértese nun instrumento inescusable para a identificación da vontade popular coa lei, sendo o Goberno expresión e instrumento desa vontade popular. Para alcanza-la súa total democratización seguíronse dous tipos de actuacións:

■ **A introducción do sufraxio universal** (Francia e Suíza en 1848, Alemaña en 1871, España en 1890, Bélxica en 1893, Austria en 1907 e Italia en 1.912).

■ **Eliminación dos elementos non democráticos**, e en especial do **poder** das cámaras altas, ben eliminándoas, ben limitando as súas atribucións, ou ben facendo intervir elementos populares na súa elección.

c) **A democratización do executivo**. Traducida na creación de formas novas ou dándolles un contido democrático ás existentes. Na actualidade as diversas modalidades resúmense en cinco tipos:

■ **Sistema presidencialista**. Cando o xefe do Estado é elixido directamente polo pobo e cunha duración limitada do seu mandato. O exemplo máis representativo é o **norteamericano**, que está dotado de grande autoridade e de fortes poderes con respecto a outros órganos do Estado, debido ó carácter democrático da súa elección.

■ **Sistema cesarista**. Cando o pobo lle entrega dunha vez para sempre o poder a un home, coa ficción de seguir exercendo aquel a soberanía. Combínase normalmente co plebiscito e o seu exemplo máis representativo foi o **Goberno de Bonaparte**.

■ **Sistema parlamentario**. No caso das repúblicas, o Parlamento elixe o xefe do Estado, e este os seus ministros. Por iso este ten menos autoridade e competencias ca na modalidade presidencialista. Nas monarquías parlamentarias, en cambio, só se elixe o xefe do Goberno. O Goberno, en ámbolos casos, é responsable ante o Parlamento; os exemplos máis claros son o de **Francia e Inglaterra**.

■ **Sistema directorial**. Cando o Goberno é elixido polo Parlamento ó tempo que lle traza as directivas políticas, non podendo ser destituído por este e tendo ambos igual duración. Un exemplo actual é Suíza.

d) **A democratización da xustiza**. A separación de poderes propugnada por Montesquieu é un elemento básico, manifestándose a democratización da xustiza a través da institución do xurado, o nomeamento dalgunhas categorías de xuíces por elección popular, a participación de representantes directa ou indirectamente nalgúns tribunais, o nomeamento de altos funcionarios xudiciais polo Parlamento ou, en situacións revolucionarias, a creación de tribunais populares.

A organización do sufraxio comprende dous problemas: a **agrupación de electores en colexios** e os **sistemas de representación**.

O primeiro deles resólvese con base en dúas modalidades: os **distritos uninominais** (cando o país se divide en distritos de pequena extensión territorial ós que se lles asigna un só representante e nos que o elector ten un único voto para designar ese único candidato), e os **distritos plurinominais** (cando o país se divide en circunscricións territoriais amplas ou forma, todo el, un só colexio electoral, tendo o elector dereito a votar tódolos representantes asignados ó distrito, é dicir, a vota-la totalidade da lista).

Por outra parte, para resolve-lo **segundo**, os sistemas electorais agrúpanse nas seguintes formas:

1º Sistemas maioritarios, cando se elixen como representantes os candidatos que en cada distrito obtiveron o maior número de votos. É o único posible nos distritos uninominais. Teñen a desvantaxe de que os grupos minoritarios quedan sen representación, non representando o resultado a estrutura política nacional. Existen dúas categorías:

a) Dise que o sistema é de **maioría absoluta** cando un partido obtén máis votos có total dos seus opoñentes, non existindo ningunha posible combinación de opoñentes que poida iguala-la súa forza numérica. Cúmrese que:

$$fa > (fb + fc + fd + \dots + fn)$$

A pesar de ser aparentemente moi decisiva, esta modalidade aplícase poucas veces en eleccións e límitase a distritos uninominais, aínda que é un modo moi utilizado na decisión parlamentaria. Se ben nos Estados Unidos non rexe a maioría absoluta, nas eleccións para o Congreso aplícase, en cambio, nalgunhas eleccións primarias.

b) Sistemas de **maioría relativa**, que se presentan cando un só partido obtén máis votos có seu inmediato competidor máis forte, mesmo sen obter máis votos có total dos seus adversarios:

$$\begin{aligned} fa &> fb \\ fa &> fc \\ fa &> fd \\ &\dots \\ fa &> fn \end{aligned}$$

É un sistema que orixina maiores desproporcións có sistema de maioría absoluta e có proporcional, existindo algúns auto-

res que estudiaron cómo nas "eleccións uninominais por maioría relativa prodúcense desigualdades de proporcións cúbicas:

$$S_a/S_b = T_a^3/T_b^3$$

Sendo S_i o número de escaños e T_i o número de votos"³.

Unha consecuencia é que os partidos grandes, cun sufraxio estendido uniformemente por moitos distritos, poderían gañar a maioría predominante dos escaños con menos da metade dos votos.

En calquera caso, debe salientarse que, segundo AREND LIJPHART, "de las múltiples fórmulas maioritarias teóricamente posibles, tan sólo tres se han utilizado en los países más modernos: mayoría relativa (**plurality**), mayoría absoluta-relativa (**majority-plurality**) y el voto alternativo. La fórmula de **plurality** -a la que se conoce frecuentemente como el método de **first-past-the-post** (el primero consigue el puesto) o de la **mayoría relativa**- especifica que, en circunscripciones uninominales, cada votante deposita un voto y el candidato que obtiene más votos gana. (En circunscripciones binominales, los votantes tienen dos votos y los dos candidatos con más votos ganan, etc.). Son cinco los países que han utilizado la mayoría relativa y que lo han venido haciendo casi sin excepciones: Canadá, India, Nueva Zelanda, Reino Unido y Estados Unidos.

La Quinta República francesa constituye el único ejemplo de la fórmula de doble votación **mayoría absoluta-mayoría relativa**. La regla es que se necesita una mayoría (una mayoría absoluta, es decir, más de la mitad de los votos válidos) en la primera votación; si de esta primera vuelta no resulta un ganador, se celebra una segunda votación en la que se impone el candidato más votado, aunque sólo obtenga una mayoría relativa de los votos. En esta segunda vuelta puede haber más de dos candidatos, pero el modelo normal de segunda votación en Francia consiste en una contienda entre dos candidatos principales, porque los candidatos más débiles son obligados a retirarse y otros candidatos pueden optar por retirarse voluntariamente para favorecer a candidatos más fuertes de partidos aliados. No obstante, la fórmula de mayoría absoluta-mayoría relativa debe distinguirse del desempate por mayoría (**majority-runoff**), cuya segunda vuelta queda limitada a los dos candidatos más votados en la primera; de ahí que pueda calificarse como fórmula mayoría absoluta-mayoría absoluta (**majority-majority**), a diferencia del método francés de la mayoría absoluta-mayoría relativa. En nuestro grupo de países no se ha utilizado el desempate por mayoría en las elecciones legislativas (con la excepción menor de algunas elecciones al Congreso estadounidense, que ya hemos ad-

³ Mc KENDALL e STUART, "Cubic proportion in electoral results", *British Journal of Sociology* n° 1, Londres, 1950, p. 183.

vertido antes), pero se usa para las elecciones presidenciales directas en Francia, Portugal y Austria.

El único país que ha utilizado el voto alternativo ha sido Australia. A los votantes se les pide que pongan a los candidatos por orden de sus preferencias. Si hay un candidato que obtiene una mayoría absoluta de primeras preferencias, resulta elegido; si no, se elimina al candidato más débil y los votos que obtuvo se vuelven a distribuir entre el resto de los candidatos según las segundas preferencias de los votantes; el proceso continúa hasta que hay un candidato que consigue la mayoría absoluta⁴.

2º Sistemas minoritarios. A súa finalidade é asegura-la representación das minorías, polo que se dividen en dúas categorías:

a) **Sistemas empíricos ou non proporcionais**, cando o elector designa un número de candidatos inferior ó atribuído a cada distrito, deixando que os restos se lles atribúan á minorías (voto **imperfecto** ou **limitado**); cando cada elector ten tantos votos coma representantes asignados ó distrito pero pode centralalos nun só candidato, o que lles permite ás minorías acumularlos seus votos sobre unha soa persoa e ás maiorías distribuílos (voto **acumulado**); e, tamén, cando un candidato pode presentarse en diversas circunscricións e resultar elixido, anque en ningunha delas obteña maioría, con tal de que, sumando tódolos votos, alcance un mínimo determinado (**mínimo electoral**).

b) **Sistemas racionais ou proporcionais**, cando se busca maior precisión na representación minoritaria, de xeito que a composición do Parlamento se corresponda o máis exactamente posible coa estrutura do corpo electoral. Os máis importantes son:

■ O **sistema Hare**, no que o elector, a continuación do nome do candidato ó que lle dá o seu voto, pode engadir outros varios.

Calcúlase o cociente electoral dividindo o número de sufraxios emitidos polo número de representantes que hai que elixir; unha vez que o candidato alcanzou o cociente prescín-dese del e impútanselle os votos ó que lle segue en orde, ata obte-lo número de representantes asignados en cada distrito.

■ O **sistema Hagenbach**, no que se vota por listas de candidatos e se atopa o cociente electoral polo mesmo modo do sistema anterior pero, unha vez achado o cociente, utilízase como divisor común dos votos obtidos por cada lista, e o seu resultado produce o número de deputados que lle corres-

⁴ LIJPHART, A., *Sistemas electorales: Tipos, pautas, tendencias*, Centro de Estudios Constitucionais, Madrid, 1995. p. 55.

ponden a cada unha delas. Por exemplo, nunha circunscrición que debe elixir dez deputados emítense 40.000 sufraxios, correspondéndolle 20.000 ó partido A, 12.000 ó partido B e 8.000 ó partido C, o resultado sería:

$$\begin{aligned} 40.000 / 10 &= 4.000 \\ 20.000 / 4.000 &= 5 \\ 12.000 / 4.000 &= 3 \\ 8.000 / 4.000 &= 2 \end{aligned}$$

Os escanos serían 5 do partido A, 3 do B e 2 do C.

Agora ben, cando non exista unha distribución uniforme hai tres formas de resolve-lo problema. Supoñámo-lo mesmo caso pero que os votos recibidos por cada partido fosen 18.500 o A, 11.200 o B e 10.300 o C, ocorrería que ó dividir polo cociente existirían uns restos:

$$\begin{aligned} 18.500 / 4.000 &= 4 \text{ e sobran } 2.500 \text{ votos} \\ 11.200 / 4.000 &= 2 \text{ e sobran } 3.200 \text{ votos} \\ 10.300 / 4.000 &= 2 \text{ e sobran } 2.300 \text{ votos.} \end{aligned}$$

As tres formas serían:

■ **O método do resto maior**, polo que se atribúen os postos sen cubrir ás listas que obtivesen o resto máis próximo ó cociente, neste caso ó A e ó B, resultando 5 ó A, 3 ó B e 2 ó C.

■ **O método da media maior**, polo que se atribúen os postos sen cubrir á lista que ó dividi-los votos recibidos polo cociente dea un resultado máis elevado. No exemplo anterior, os dous postos sobrantes pasarían á lista A, resultando: 6 escanos para A, 2 para B e 2 para C.

■ **O método do cociente rectificad**o (sistema Hagenbach-Bischof ou Droop), polo que se rectifica o cociente engadíndolle unha unidade ó número de postos, resultando a asignación de postos dunha soa vez. No exemplo anterior resultaría: $q = 40.000/11 = 3.636$, e en consecuencia:

$$\begin{aligned} 18.500 / 3.636 &= 5 \text{ e sobran } 320 \text{ votos} \\ 11.200 / 3.636 &= 3 \text{ postos e sobran } 292 \text{ votos} \\ 10.300 / 3.636 &= 2 \text{ postos e sobran } 3.028 \text{ sufraxios.} \end{aligned}$$

Existen dúas variantes, a **Imperiali normal** (en que se divide por $M+2$) e a **Imperiali reforzada** (en que se divide por $M+3$), resultando unhas cotas tan baixas que con frecuencia non haberá restos de escanos. Como advirte Arend Lijphart, “siempre que se disminuye la cuota hasta el punto de que todos los escanos puedan asignarse sin utilizar los restos de votos, el resultado será el mismo que el de la fórmula d’Hondt⁵”.

■ **O sistema d’Hondt**, no que o número de votos obtidos se divide por 1, 2, 3, 4, ..., obténdose cocientes dos que se to-

⁵ LIJPHART, A, *op. cit.*, p. 61. |

man, de maior a menor, tantos como deputados que elixir. O menor destes cocientes utilízase como divisor común do número de votos obtidos por cada lista, á que se atribuirán tantos deputados como cifra resulte da tal división.

Utilizando o exemplo anterior, teríamos:

A:	18.500,	9.250,	6.166,	4.625,	3.700,	3.083
B:	11.200,	5.600,	3.733,	2.800,	2.240,	1.866
C:	10.300,	5.150,	3.433,	2.325,	2.100,	1.750

Ordenando os resultados, teríamos 18.500, 11.200, 10.300, 9.250, 6.166, 5.600, 5.150, 4.325, 3.733, 3.700, sendo o cociente menor de 3.700. O resultado final sería:

$$18.500 / 3.700 = 5 \text{ escanos para A}$$

$$11.200 / 3.700 = 3 \text{ escanos para B}$$

$$10.300 / 3.700 = 2 \text{ escanos para C}$$

Utilízase en Alemaña, Austria, Bélxica (onde se inventou), Finlandia, Francia (antes de 1.958), Noruega (antes de 1.953), Suíza e España.

O sistema Lagüe é similar ó anterior pero utiliza como cocientes os números: 1,4; 3; 5; 7; ... $2n-1$. Utilizado nos países escandinavos tivo un efecto triple: reforzou os partidos medianos non socialistas reducindo a "sobrerrepresentación dos socialdemócratas, diminuíu o rendemento das fusións dentro da oposición e axudou a tódolos partidos establecidos desanimando os partidos minúsculos e novos"⁶. Emprégase actualmente en Noruega, Suecia e, en parte, en Dinamarca.

■ O sistema do número uniforme, polo que non se fixa de antemán o número de representantes que elixir, senón que se establece a cantidade de sufraxios necesaria para ser elixido, cantidade que se denomina número **uniforme**. Cada lista terá tantos representantes coma postos resulten ó dividi-lo número de votos acadado polo dito **número uniforme**. Os restos de cada distrito agrúpanse por partido e divídense polo número uniforme incrementando o resultado. Foi establecido en Alemaña en 1920, durante a República de Weimar, sendo 60.000 o **número uniforme elixido**.

A Lei electoral española

En 1977 estaba claro que España debía adoptar algunha forma de representación proporcional, dado o papel histórico que este tipo de representación tivera no continente europeo, e porque as fortes presións das minorías nacionalistas e o perigoso

⁶ RAE, Douglas e RAMÍREZ, Victoriano, *El Sistema electoral español*, McGraw-Hill, Interamericana de España S.A., Madrid, 1993, p. 43.

localismo aconsellaban evita-la aplicación dun sistema maioritario en distritos uninominais.

O Real decreto que regulou os procesos electorais iniciais publicouse o 18 de marzo de 1977, instrumentando a aplicación do sistema proporcional de D'Hondt en distritos electorais relativamente pequenos.

A partir de 1985 regulouse por medio da Lei orgánica 5/1985, do 14 de xuño, modificada pola Lei orgánica 1/1987, do 2 de abril, que establece no seu art. 1 que é aplicable a:

a) As eleccións de deputados e senadores ás Cortes Xerais sen prexuízo do disposto nos estatutos de autonomía para a designación dos senadores previstos no art. 69.5 da Constitución.

b) As eleccións dos membros das corporacións locais.

c) As eleccións dos deputados do Parlamento europeo.

No art. 2 establécese que teñen dereito a sufraxio tódolos españois maiores de idade que non estean comprendidos nos supostos do art. seguinte, e que serían:

a) Os condenados por sentenza xudicial firme á pena principal ou accesoria de privación do dereito de sufraxio durante o tempo do seu cumprimento.

b) Os declarados incapaces en virtude de sentenza xudicial firme, sempre que a mesma declare expresamente a incapacidade para o exercicio do dereito de sufraxio.

c) Os internados nun hospital psiquiátrico con autorización xudicial, durante o período que dure o seu internamento, sempre que na autorización o xuíz declare expresamente a incapacidade para o exercicio do dereito de sufraxio.

O art. 4 establece, ademais, que o elector exercerá o seu dereito de sufraxio na sección en que se atope inscrito, segundo o censo e na Mesa electoral que lle corresponda, sen prexuízo das disposicións sobre o voto por correspondencia e o voto dos interventores. Tamén establece que ninguén pode votar máis dunha vez nas mesmas eleccións.

O art. 8 determina que a Administración electoral ten como finalidade garantir nos termos da lei a transparencia e obxectividade do proceso electoral e do principio de igualdade. A continuación, establece os órganos que a forman: as xuntas electorais central, provincial, de zona e, de se-lo caso, de Comunidade Autónoma, e as mesas electorais.

O art. 16, pola súa parte, establece que os membros das xuntas electorais son inamovibles e só poderán ser suspendidos

por delitos ou faltas electorais, tras expediente aberto pola Xunta superior en categoría, mediante acordo da maioría absoluta dos seus compoñentes, e sen prexuízo do procedemento xudicial correspondente. Así mesmo, establece a competencia da Xunta Central para acorda-la suspensión dos seus propios membros. Esta Xunta Central ten a súa sede en Madrid e está composta por oito vocais maxistrados do Tribunal Supremo designados polo CXPX e cinco vocais catedráticos de dereito, en activo, designados por proposta conxunta dos partidos, federacións, coalicións ou agrupacións de electores con representación no Congreso dos Deputados.

O art. 44 di, no seu apartado 1, **que poderán presentar candidatos ou listas de candidatos:**

- a) Os partidos e federacións inscritos no rexistro correspondente.
- b) As coalicións constituídas segundo o disposto no apartado seguinte.
- c) As agrupacións de electores que reúnan os requisitos establecidos polas disposicións especiais da presente lei.

O apartado 2, pola súa parte, establece que **os partidos e federacións que establezan un pacto de coalición para concorreren conxuntamente a unha elección deben comunicarllo á Xunta competente, nos dez días seguintes á convocatoria, facendo consta-la denominación da coalición, as normas polas que se rexe e as persoas titulares dos seus órganos de dirección ou coordinación.**

No apartado 3 determínase que **ningún partido, federación, coalición ou agrupación de electores pode presentar máis dunha lista nunha mesma circunscrición.**

Do art. 59 ó 68 regúlase a utilización de medios de comunicación de titularidade pública durante as campañas electorais. E do art. 95 ó 160 a forma de escrutinio, o contencioso electoral, as regras xerais de procedemento en materia electoral, dos gastos e subvencións e dos delitos e infraccións electorais.

O art. 161, pola súa parte, regula o sistema electoral, establecendo o art. 162 que o Congreso dos Deputados estará formado por 350 membros, correspondéndolle a cada provincia un mínimo inicial de dous deputados, se ben Ceuta e Melilla só estarán representadas, cada unha delas, por un deputado. Os 248 deputados restantes distribúense entre as provincias en proporción á súa poboación. Divídese para iso o total da poboación de dereito da península e das illas por 248, obténdose a correspondente **cota de repartimento.** Adxudícaselle a cada provin-

cia o número de deputados resultante de dividir, en números enteiros, a poboación de dereito provincial pola cota de repartimento. Os deputados restantes distribúense asignándolle un a cada unha das provincias o cociente das cales, obtido conforme ó apartado anterior, teña unha fracción decimal maior. En todo caso, no decreto de convocatoria fixarase o número de deputados que se van elixir en cada provincia, de acordo co disposto no citado artigo 162.

No artigo 163, pola súa vez, determínase a atribución de escaños en función dos resultados do escrutinio e en función de certas regras que se corresponden coa denominada Lei ou sistema d'Hondt.

No art. 164 determínase que en caso de pasamento o escano lle será atribuído ó seguinte ou ó suplente da lista do partido que lles correspondese ó finado.

No art. 165 determínase que en cada circunscrición provincial se elixen 4 senadores, coa excepción de Gran Canaria, Mallorca e Tenerife que elixen 3, Ceuta e Melilla en que se elixen 2 e as illas menores que elixen 1, a través dun sistema non proporcional de **voto imperfecto ou limitado**, polo que cada elector lles dá o seu voto a un máximo de 3 candidatos (2 en Gran Canaria, Mallorca, Tenerife, Ceuta e Melilla, e 1 nas demais circunscricións insulares).

Por último, nos seguintes artigos regúlase a convocatoria de eleccións, o procedemento electoral, as eleccións municipais, as provinciais e as europeas.

Aplicación do sistema d'Hondt ás eleccións españolas

Como especifica Punset, o exemplo electoral español "sacrifica sin consideraciones el principio de la representación necesaria de todos o casi todos los ciudadanos en el Congreso, con tal de asegurar gobiernos estables"⁷.

Utilízase para iso, como se expuxo no epígrafe anterior, o sistema d'Hondt, tal e como reflicte o art. 163 da lei electoral vixente, que establece as regras seguintes:

- a) Non se teñen en conta aquelas candidaturas que non obtivesen, polo menos, o 3% dos votos válidos emitidos na circunscrición.
- b) Ordénanse de maior a menor, nunha columna, as cifras de votos obtidos polas restantes candidaturas.
- c) Divídese o número de votos obtidos por cada candidatura por 1, 2, 3,... ata un número igual de escaños correspon-

⁷ PUNSET, Eduardo., Prólogo á obra citada en (4), p. VII.

dentes á circunscrición, formándose un cadro similar ó que aparece no exemplo práctico adxunto. Os escanos atribúenselles ás candidaturas que obteñan os cocientes maiores non cadro, atendendo a unha orde decrecente.

Exemplo: 480.000 votos válidos emitidos nunha circunscrición que elixa 8 deputados, repartíndose a votación entre seis candidaturas da forma seguinte: A (168.000), B (104.000), C (72.000), D (64.000), E (40.000) e F (32.000).

	1	2	3	4	5	6	7	8
A	168.000	84.000	56.000	42.000	33.600	28.000	24.000	21.000
B	104.000	52.000	34.666	26.000	20.800	17.333	14.857	13.000
C	72.000	36.000	24.000	18.000	14.400	12.000	10.285	9.000
D	64.000	32.000	21.333	16.000	12.800	10.666	9.142	8.000
E	40.000	20.000	13.333	10.000	8.000	6.666	5.714	5.000
F	32.000	16.000	10.666	8.000	6.400	5.333	4.571	4.000

Aplicando a Lei d'Hondt resultaríaa:

A: 4 escanos

B: 2 escanos

C: 1 escano

D: 1 escano

Debe terse en conta, tamén, que se no repartimento coinciden dous cocientes correspondentes a distintas candidaturas, o escano se lle atribuirá á que maior número de votos total obtivese. Se estivesen empatados a número de votos, o primeiro empate resólvese por sorteo e os sucesivos de forma alternativa.

Por outra parte, os escanos correspondentes a cada candidatura adjudícanse ós candidatos incluídos nela, con base na orde de colocación en que estean situados na lista.

Ademais, con respecto a Ceuta e Melilla, ó seren circunscricións uninominais, o sistema que se debe aplicar será o de **maioría relativa**, adjudicándose o escano ó candidato que maior número de votos obtivese.

Para comprende-lo favoritismo que introduce o sistema d'Hondt a favor do partido máis votado pode observarse a prima de escanos a favor dos partidos maioritarios con respecto ós minoritarios no ano 1989, con respecto ós escanos que lles corresponderían de ser un repartimento proporcional puro.

Cadro nº 1. Beneficios do sistema d'Hondt nas eleccións de 1989

Partidos	Nº de votos	Cota proporcional	Nº escanos s/d'Hondt
PSOE	8.088.072	148,8	176 (+ 27)
PP	5.282.877	97,0	106 (+ 9)
IU	1.851.080	34,0	17 (- 17)
CDS	1.617.104	29,6	14 (- 15)
CIU	1.030.476	18,9	18
PNV	253.769	4,7	5
HB	216.822	4,0	4
PA	212.802	3,2	2 (- 1)
UV	144.655	2,6	2
EA	136.595	2,5	2
EE	105.217	1,9	1
PAR	71.628	1,3	1
AIC	64.989	1,2	—

Aplicación da Lei electoral en Galicia durante as eleccións de 3 de marzo de 1996

Un exemplo máis claro do exposto ata este momento pódese observar analizando as eleccións de 1996, e máis especialmente, as eleccións ó Congreso dos Deputados no que se refire á Comunidade Autónoma de Galicia.

A CORUÑA

Censo: 922.408

Participación: 72,59%

Abstención: 27,41%

Nº deputados: 9

Partidos	Votos	%	Deputados
PP	317.163	47,35	5
PSOE	223.798	33,41	3
BNG	87.505	13,06	1
EU	29.483	4,40	—
Verdes	2.781	0,42	—
UC	1.092	0,16	—
Outros	8.038	1,20	—
Total	669.860	100,00	9

LUGO*Censo:* 320.918*Participación:* 73,59%*Abstención:* 26,41%*Nº deputados:* 4

Partidos	Votos	%	Deputados
PP	127.508	53,98	3
PSOE	74.942	31,73	1
BNG	24.017	10,17	—
EU	6.231	2,64	—
Verdes	747	0,32	—
UC	417	0,18	—
Outros	2.315	0,98	—
Total	236.177	100,00	4

OURENSE*Censo:* 297.002*Participación:* 74,28%*Abstención:* 25,62%*Nº deputados:* 4

Partidos	Votos	%	Deputados
PP	108.108	49,00	2
PSOE	78.777	35,70	2
BNG	27.547	12,49	—
EU	3.787	1,72	—
VE-VG	418	0,19	—
UC	216	0,10	—
Outros	1.765	0,80	—
Total	220.618	100,00	4

PONTEVEDRA
Censo: 724.903

Participación: 73,97%

Abstención: 26,03%

Nº deputados: 8

Partidos	Votos	%	Deputados
PP	254.236	47,41	4
PSOE	170.717	31,84	3
BNG	79.988	14,92	1
EU	22.136	4,13	—
VE-VG	1.763	0,33	—
UC	713	0,13	—
Outros	6.649	1,24	—
Total	536.202	100,00	8

Como exemplo de aplicación do método d'Hondt, elixímo-
a provincia da Coruña, resultando:

	1	2	3	4	5
PP	317.163	158.582	105.721	79.291	63.433
PSOE	223.798	111.899	74.599	55.949	44.760
BNG	87.505	43.752	29.168	21.876	—
EU	29.483	14.742	9.828	—	—
Verdes	2.781	1.390	—	—	—
UC	1.092	—	—	—	—
Outros	8.038	—	—	—	—

Así pois, o primeiro escano correspóndelle ó PP (317.163 vo-
tos), o segundo ó PSOE (223.798), o terceiro ó PP (158.582),
o cuarto ó PSOE (111.899), o quinto ó PP (105.721), o sexto ó
BNG (87.505), o sétimo ó PP (79.291), o oitavo ó PSOE (74.599)
e o noveno ó PP (63.433). Resulta, polo tanto, a asignación se-
guinte:

PP: escanos 1º, 3º, 5º, 7º e 9º, é dicir, **5**.

PSOE: escanos 2º, 4º e 8º, é dicir, **3**.

BNG: escano 6º, é dicir, **1**.

Vexamos agora o que ocorrería se, no canto de toma-los ca-
tro distritos provinciais, se tomase o territorio da Comunidade
Autónoma como distrito único.

O resultado final das eleccións do 3 de maio foi:

GALICIA

Censo: 2.266.231

Nº votos: 1.662.857

Participación: 73,38%

Abstención: 26,62%

Nº deputados: 25

Resultando a seguinte distribución de escanos:

Partidos	Votos	%	Deputados obtidos o 3-3-96
PP	807.015	48,53	14
PSOE	548.234	32,97	9
BNG	219.057	13,17	2
EU	61.637	3,71	—
Verdes	5.709	0,34	—
UC	1.725	0,11	—
Outros	19.480	1,17	—
Total	1.662.857	100,00	25

Se, en troques, se lle aplicase o método d'Hondt ó territorio galego, como se fose distrito único, o resultado sería:

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
PP	807.015	403.507	269.005	201.754	161.403	134.503	115.288	100.877	89.668	80.701	73.365	67.251	62.078	57.644	53.801
PSOE	548.234	274.117	182.744	137.058	109.647	91.372	78.319	68.529	60.914	54.823	49.839	—	—	—	—
BNG	219.057	109.528	73.019	54.764	43.811	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
EU	61.637	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VER.	5.709	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
UC	1.725	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Otros	19.480	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Neste caso, o primeiro escano corresponderíalle ó PP (807.015), o segundo ó PSOE (548.234), o terceiro ó PP (403.507), o cuarto ó PSOE (274.117), o quinto ó PP (269.005), o sexto ó BNG (219.057), o sétimo ó PP (201.754), o oitavo ó PSOE (182.744), o noveno ó PP (161.403), o décimo ó PSOE (137.058), o undécimo ó PP (134.503), o duodécimo ó PP (115.288), o décimo terceiro ó PSOE (109.647), o décimo cuarto ó BNG (109.528), o décimo quinto ó PP (100.877), o décimo sexto ó PSOE (91.372), o décimo sétimo ó PP (89.668), o

décimo oitavo ó PP (80.701), o décimo noveno ó PSOE (78.319), o vixésimo ó PP (73.365), o vixésimo primeiro ó BNG (73.019), o vixésimo segundo ó PSOE (68.529), o vixésimo terceiro ó PP (67.251), o vixésimo cuarto ó PP (62.078) e o vixésimo quinto a EU (61.637). A asignación, polo tanto, sería a seguinte:

PP: os escaños nº 1º, 3º, 5º, 7º, 9º, 11º, 12º, 15º, 17º, 18º, 20º, 23º e 24º, cun total de 13 escaños.

PSOE: os escaños nº 2º, 4º, 8º, 10º, 13º, 16º, 19º e 22º, cun total de 8 escaños.

BNG: os escaños nº 6º, 14º e 21º, cun total de 3 escaños.

EU: o escano nº 25º, cun total de 1 escano.

Obsérvase, polo tanto, que se se utilizase Galicia como distrito único, o BNG gañaría un escaño a conta do PP, e EU outra a conta do PSOE, claro exemplo de cómo a fragmentación en distritos e a aplicación do sistema d'Hondt beneficia sempre os partidos máis votados.

Efectos da aplicación do sistema d'Hondt nas eleccións do 3 de marzo de 1996

De tódolos xeitos, e para analizar con máis detalle a forte influencia que a favor do partido máis votado xoga a utilización dun método proporcional corrixido como é o d'Hondt, utilizáremo-los resultados xerais das eleccións ó Congreso dos Deputados do 3 de marzo de 1996, para confeccionar un cadro similar ó nº 1, no que se podían observa-los efectos e beneficios da aplicación do sistema d'Hondt nas eleccións de 1989, respecto do partido máis votado.

Por comunidades autónomas os resultados foron os seguintes:

ANDALUCÍA (5.510.562 votos, 62 escaños)			ARAGÓN (993.091 votos, 13 escaños)		
Partidos	nº votos	nº escaños	Partidos	nº votos	nº escaños
PP	1.562.052	24	PP	369.805	8
PSOE	1.999.154	32	PSOE	265.262	5
IU	580.987	6	IU	70.436	—
Outros	143.407	—	Outros	52.300	—

ASTURIAS

(932.295 votos, 9 escaños)

Partidos	nº votos	nº escaños
PP	294.811	4
PSOE	282.337	4
IU	111.774	1
Outros	17.230	—

CASTELA-A MANCHA

(2.570.325 votos, 20 escaños)

Partidos	nº votos	nº escaños
PP	534.190	11
PSOE	480.773	9
IU	94.806	—
Outros	6.659	—

BALEARES

(602.347 votos, 7 escaños)

Partidos	nº votos	nº escaños
PP	194.201	4
PSOE	155.243	3
IU	33.169	—
Outros	40.930	—

CASTELA-LEÓN

(2.100.694 votos, 33 escaños)

Partidos	nº votos	nº escaños
PP	874.402	22
PSOE	581.921	11
IU	153.148	—
Outros	24.484	—

CANARIAS

(1.258.168 votos, 14 escaños)

Partidos	nº votos	nº escaños
PP	329.891	5
PSOE	260.531	5
IU	48.141	—
CC	220.069	4
Outros	5.859	—

CATALUÑA

(5.044.894 votos, 46 escaños)

Partidos	nº votos	nº escaños
PP	694.980	8
PSOE	1.519.999	19
CIU	1.144.884	16
IU	296.231	2
ERC	161.835	1
Outros	7.755	—

CANTABRIA

(434.255 votos, 5 escaños)

Partidos	nº votos	nº escaños
PP	174.867	3
PSOE	122.464	2
IU	39.399	—
Outros	2.548	—

COMUNIDADE VALENCIANA

(3.151.627 votos, 32 escaños)

Partidos	nº votos	nº escaños
PP	1.128.554	15
PSOE	984.365	13
IU	285.451	3
UV	91.350	1
Outros	46.812	—

ESTREMADURA
 (845.491 votos, 11 escaños)

Partidos	nº votos	nº escaños
PP	281.600	5
PSOE	337.693	6
IU	62.256	—
Outros	9.815	—

NAVARRA
 (437.549 votos, 5 escaños)

Partidos	nº votos	nº escaños
PP	119.340	2
PSOE	97.951	2
IU	40.550	1
Outros	55.826	0

GALICIA
 (2.265.231 votos, 25 escaños)

Partidos	nº votos	nº escaños
PP	807.015	14
PSOE	548.234	9
BNG	219.057	2
IU	61.637	—
Outros	26.914	—

PAÍS VASCO
 (1.757.955 votos, 19 escaños)

Partidos	nº votos	nº escaños
PP	229.897	5
PSOE	295.485	5
IU	115.805	1
PNV	314.228	5
HB	154.286	2
EA	103.252	1

A RIOXA
 (218.468 votos, 4 escaños)

Partidos	nº votos	nº escaños
PP	87.568	2
PSOE	64.570	2
IU	15.485	—
Outros	6.622	—

MELILLA
 (43.214 votos, 1 escaño)

Partidos	nº votos	nº escaños
PP	13.691	1
PSOE	11.599	—
IU	935	—
Outros	259	—

MADRID
 (4.144.805 votos, 34 escaños)

Partidos	nº votos	nº escaños
PP	1.630.891	17
PSOE	1.034.544	11
IU	545.215	6
Outros	30.233	—

CEUTA
 (50.390 votos, 1 escaño)

Partidos	nº votos	nº escaños
PP	17.192	1
PSOE	11.439	—
IU	2.348	—
Outros	795	—

MURCIA
 (850.893 votos, 9 escaños)

Partidos	nº votos	nº escaños
PP	349.732	5
PSOE	364.449	3
IU	73.721	1
Outros	4.212	—

Elaborando un cadro similar ó n° 1, estes resultados agrúpanse da forma seguinte:

Cadro n° 2. Beneficios do sistema d'Hondt nas eleccións de 1996

Partidos	n° de votos	cota proporcional	n° escanos s/ d'Hondt
PP	9.694.761	138	156 (+18)
PSOE	9.318.013	133	141 (+8)
IU	2.631.494	38	21 (-17)
CIU	1.144.884	16	16
PNV	314.228	5	5
HB	154.286	2	2
ERC	161.835	2	1 (-1)
BNG	219.057	3	2 (-1)
UV	91.350	1	1
CC	220.069	3	4 (+1)
EA	103.252	2	1 (-1)
Outros	463.870	7	0 (-7)
Total	24.517.099	350	350

Como se pode apreciar, e como adoita pasar, o partido máis votado –neste caso o PP– viuse favorecido con 18 escanos máis dos que lle corresponderían por cota proporcional, mentres que é IU o menos favorecido, ó obter 17 escanos menos dos que, seguindo o sistema de cota proporcional, lle corresponderían.

Nestes resultados, por conseguinte, poden apreciarse as vantaxes e inconvenientes dun sistema tan difundido hoxe en día por todo o mundo, especialmente, entre os países de Europa occidental.